

Моргун Ю. С.,
аспірант кафедри германської філології
Інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЛІНГВОСТИЛИСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЖАНРУ ЗВІТ (DER BERICHT) У НІМЕЦЬКІЙ ГАЗЕТІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню звіту як інформаційного жанру у німецькій газеті. Уточнено поняття «звіт», визначено його загальні структурно-композиційні ознаки, граматичні, лексичні та стилістичні особливості.

Ключові слова: інформаційний жанр, німецька газета, звіт, структурно-композиційні ознаки, лінгвостилістичні характеристики.

Постановка проблеми. Газети – це ті друковані медіа, які інформують читача про нагальні події країни та світу. Для передачі такої інформації використовуються інформаційні жанри, з-поміж яких виокремлюють звіт. На відміну від замітки [1, с. 223], звіт має розширений формат, частково повторюючи структуру замітки.

Об'єктом статті є газетний інформаційний жанр *der Bericht* – звіт [2, с. 117; 3 с. 42]; предметом – лінгвостилістичні характеристики цього жанру, зокрема, композиційна структура, синтаксичні та лексичні ознаки.

Мета статті полягає у поясненні жанрового статусу звіту як інформаційного жанру, встановленні та інтерпретації його структурно-композиційних та лінгвостилістичних ознак. Актуальність роботи полягає у широкому використанні цього жанру в періодичних виданнях та його універсальному характері. Крім того, жанр «звіт» зазнав значних композиційних трансформацій останнім часом, що спричинило появу його нових типологій. Отже, нині існує необхідність у комплексному вивченні звіту. Матеріалом дослідження стали газети: «Frankfurter Allgemeine Zeitung», «Süddeutsche Zeitung» за 2016 рік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформаційні жанри німецької газети досліджували такі німецькі лінгвісти: Х. Люгер [H. Lüger], В. фон ЛяРош [Walter von LaRoche], К. Фасель [C. Fasel], З. Вайшенберг [S. Weischenberg], К. Маст [C. Mast], Х. Бургер [H. Burge]. Новий підхід до жанру звіт пропонують Т. Шрьодер [T. Schröder] [4, с. 241], який наводить нову типологію цього жанру, та К. Шпіс [K. Spieß] [5, с. 277].

Виклад основного матеріалу. Звіт належить до категорії інформаційних жанрів [6, с. 214; 2, с. 117; 7, с. 129]: *Bericht ist sachliche nicht ausgeschmückte Darstellung, Erzählung, Wiedergabe von Tatsachen in Wort oder Bild* [8] (укр.: звіт – це змістовне, «не прикрашене» представлення інформації, розповідь, передача фактів за допомогою слів або фото) (переклад з німецької тут і надалі наш. – М.Ю.).

Типологія звіту. З. Вайшенберг виокремлює піджанри газетного звіту: 1) *фактологічний звіт (Tatsachenbericht)*, де на початку представлена головна інформація, а далі описуються деталі повідомлення; 2) *подієвий звіт (Handlungsbericht)*, у якому описується конкретна подія у просторі і часі до її кінцевої точки; 3) *цитатний звіт (Zitatenbericht)* – це компіляція висловлювань, дискусій, документації [9, с. 109].

Х. Мюлер пропонує розрізняти *звіт-передісторію*. Це є більш розширений звіт, який може містити 10 000 знаків і має на меті надати читачу чітку картину політичних, економічних, культурних подій [10, с. 357]. Т. Шрьодер [4, с. 241] надав свою типологію звіту: *Additiver Bericht (доповнюючий звіт), Wiedergebende Bericht (звіт, що передає чужі висловлювання), Thematischer Bericht (тематичний звіт), Schildernder Bericht (описовий звіт), Exemplarischer Bericht (екземплярний звіт), Analysierender Bericht (аналізуючий звіт)*.

За типологією З. Вайшенберга [9, с. 109] звіт *Seltsames Extrablatt* (Рис. 1) [15] можна віднести до виду *цитатного звіту (Zitatenbericht)*, оскільки текст починається цитатою, а далі поширюється цитатами політиків стосовно теми повідомлення. Цитата на початку звіту відіграє роль вступу (*Lead*). За типологією Т. Шрьодера [4, с. 233] цей звіт можна віднести до типу *аналізуючий звіт (Analysierender Bericht)*, де текст поширюється за рахунок інших поглядів та реакцій і подаються аргументи.

Звіт *Generalbundesanwalt Range verlor in der Affäre um das Internet-Portal seinen Job* (Рис 1) [16] за типологією З. Вайшенберга [9, с. 109] є прикладом *фактологічного звіту (Tatsachenbericht)*, оскільки тут подаються факти стосовно однієї події. За класифікацією Т. Шрьодера це є *тематичний звіт (Thematischer Bericht)* [4, с. 241], адже в повідомленні вказано джерела інших видавництв (Tagesspiegel, das Blatt, Netzpolitik.org), де була висвітлена однакова тема.

За структурно-композиційними ознаками звіт схожий на замітку. Однак замітка описує лише нагальні, актуальні події, тоді як звіт може стосуватись і не актуальних, минулих або подальших подій, має більш розгорнуту структуру [3, с. 43]. Звіт будується за принципом «перевернутої піраміди» або «трикутника», спочатку відповідає на питання: *Що?, Де?, Коли? і Як?* сталося [11, с. 75; 2, с. 129]. Звіт починається з викладу найважливішої базової інформації. У подальших абзацах інформація подається у хронологічному порядку, доповнюючись новими деталями і відображаючи повну картину подій.

Х. Люгер стверджує, що структура звіту складається із заголовку (*Titel*) та доповнення до заголовку (*Titelgefüge, Titeleröffnung*), головного тексту (*Hauptinhalt*) та завершення тексту (*Textschluss*), який може закінчуватись певною думкою або прогнозом журналіста [2, с. 114]. Х. Люгер вказує, що в головній частині журналіст, як правило, пише так: а) як сталася подія; б) про деякі аспекти розгортання події; в) про наслідки розгортання події; г) про приналежність події до культурного / політичного / історичного контексту [2, с. 115]. М. Халлер зазначає, що невід'ємною умовою звіту є передача нової, актуальної інформації [12, с. 93; 11].

Звіт складається приблизно зі 100 рядків [3, с. 42]. Н. Бракер стверджує, що річ не в кількості рядків та слів, а у принципах подачі матеріалу [13, с. 21]. Тієї ж думки притримується

Т. Ріг, зазначаючи, що звіт починається там, де з'являється ім'я журналіста, а інформація містить більше деталей [14]. Загалом метою звіту є швидка передача актуальної інформації.

Автор може коментувати перебіг подій та розширювати повідомлення за рахунок попередніх подій і базової інформації [5, с. 277]. К. Фасель стверджує, що звіт наслідує швидкість «короткого повідомлення», актуальність і стислість інформаційної замітки. Аналіз текстів звіту підтверджує, що автор може наводити різні погляди, висловлювання третіх осіб та їхні враження від подій, про які вони висловлюються [2, с. 113].

Звіт належить до типу «жорстких новин» (hard news), оскільки за допомогою цього жанру доповідають про актуальні події: нещасні випадки, природні катастрофи, кримінал, результати виборів, медичні прориви тощо. Тобто ті події, які мають стати відомими широкому загалу. Цей жанр є тим видом повідомлення, який стосується фактів, має переповідати інформацію об'єктивно і може вмичувати емоції, рефлексії, апеляції глядачів або учасників події. Він може мати оцінки подій, але не власну думку автора. Подія має залишатись у центрі уваги.

За лінгвостилістичними ознаками звіт може доповнюватися цитатами, непрямою мовою, маркерами дистанційності, емоційно забарвленою лексикою третіх осіб. Текстам звітів властиві описи, а також експлікативні та аргументуючі висловлювання. Оскільки тексти мають бути стислими, то можуть використовуватися стилістичні засоби задля мовної економії: метонімія, прийом субстантивації. У цьому жанрі використовується лексика на позначення категорій простору і часу, оскільки автор має чітко означити Де? і Коли? сталася подія; вживається політична, економічна, юридична, суспільна лексика залежно від теми повідомлення, яка має бути загальнозрозумілою без

вжитку спеціальних термінів. З погляду синтаксису речення звіту є поширеними, двоскладовими, за допомогою яких можна передати більше інформації у межах одного речення. Слова журналіста передаються за допомогою асертивів, оскільки головною функцією автора є передача стану речей, а експресиви можуть мати місце лише у висловлюваннях третіх осіб.

Розглянемо деякі приклади звітів і проаналізуємо їхні типологічні ознаки. У першому звіті «*Seltsames Extrablatt*» (Рис. 1) [15] наявні слова, які свідчать про певний аналіз і аргументацію, наприклад: *außerdem, hingegen, nicht mehr sondern*, а також представлено прогнози: *die Eigentliche dürfte sein, ob solche Blätter eine Wirkung auf den Wähler habe, wird sich am Tag der Landtagswahl dem 4. September zeigen*. У заголовку міститься питання: «*Wer unterschützt die AfD bei Landtagswahlen?*». Це дає зрозуміти, що йтиметься про різні погляди та думки стосовно окресленого питання. Перший абзац виявляє іменний характер мовлення, має багато субстантивованих словосполучень, містить значну кількість складних речень із сполучниками підрядності: *weiß nicht, ob es tatsächlich gibt/ hatte es Kritik gegeben, ob das nicht ein unzulässige Parteifinanzierung sei*. Це сприяє логічному викладу матеріалу.

У тексті багато ввідних слів для передачі непрямой мови: *hatte es Kritik gegeben, empfahl daher, versichert, richtete, machte auf, betont immer wieder*. Вони відкривають висловлювання третіх осіб та слугують для підтвердження інформаційності й об'єктивності переданої автором інформації. Метонімія виявляється у таких словосполученнях: *die Mecklenburg-Vorpommern rechnet sich die AfD Chancen aus, der Kreisverband richtete, die NPD bekennt sich zu sich selbst, der Tagesspiegel berichtet*. У наведених словосполученнях під назвою землі *Mecklenburg-*

Seltsames „Extrablatt“

Wer unterstützt die AfD bei den Landtagswahlen?

Von Frank Pergande

SCHWERIN, 22. August. Das „Extrablatt für die Landtagswahl“, herausgegeben vom „Verein zur Erhaltung der Rechtsstaatlichkeit und der bürgerlichen Freiheiten“, lag zufällig am selben Tag wie eine Wahlzeitung der NPD in allen Postkästen des Landes Mecklenburg-Vorpommern. Das „Extrablatt“ forderte auf seiner Titelseite „Mehr Schutz für Familie und Eigentum“ – und empfahl daher, die AfD zu wählen. Das NPD-Blatt machte auf mit „Frauenselbstschutz gegen Merkels Sexmob-Asylanten“.

Ob solche Blätter eine Wirkung auf den Wähler haben, wird sich – vielleicht – am Tag der Landtagswahl, dem 4. September, zeigen. Die NPD immerhin bekennt sich zu sich selbst. Beim „Extrablatt“ steht hingegen ein Verein dahinter, von dem man nicht recht

weiß, ob es ihn tatsächlich gibt. Früher nannte er sich nur Vereinigung. Die AfD betont immer wieder, sie wisse nicht, wer die Partei derart massiv mit einer millionenschweren Kampagne unterstützt. Der Kreisverband Rostock allerdings richtete „ein riesengroßes Dankeschön“ an die „unbekannten Plakatspender“. Das „Extrablatt“ für alle Haushalte ist nur ein Teil der Kampagne. Außerdem gibt es zwei Großplakatsmotive: „Damit Deutschland nicht zerstört wird“ und „Mehr Schutz für Familie und Eigentum“. Und es wird eine Anzeige geschaltet: „Merkel mogelt weiter“.

Der eigentliche Grund dürfte sein: In Mecklenburg-Vorpommern rechnet sich die AfD Chancen aus, stärkste Kraft zu werden. Ursprünglich stand der fränkische AfD-Politiker Josef Konrad hinter den „Extrablättern“. Schon zur Landtagswahl in Baden-Württemberg hatte es Kritik gegeben, ob das nicht eine unzulässige Parteifinanzierung sei. Konrad sagte damals dem „Spiegel“, Anwälte hätten ihm versichert, es handele sich nicht um eine Parteispende. Jetzt wird als Verantwortlicher aber nicht mehr Konrad genannt, sondern Michael Paulwitz.

Generalbundesanwalt Range verlor in der Affäre um das Internet-Portal seinen Job

Der *Tagesspiegel* hatte am Montag berichtet, dass die Berliner Staatsanwaltschaft zu einem anderen Ergebnis komme. In dem Abschlussbericht der Ermittlungsbehörde, die den Fall auf eine etwaige Strafreitelung im Amt geprüft hat, heißt es demnach, Maas und seine damalige Staatssekretärin hätten ihre Rechtsauffassung sehr wohl „im Wege der Weisung durchgesetzt“, berichtet das Blatt.

Range, der in der Folge der Affäre seinen Posten verlor, hatte nach Berichten von *Netzpolitik.org* über Pläne des Verfassungsschutzes zur Überwachung des Internets und einer Strafanzeige von Verfassungsschutzchef Hans-Georg Maaßen Ermittlungen wegen des Anfangsverdachts von Landesverrat eingeleitet. Später meldete er das Ergebnis eines externen Gutachters nach Berlin, der den Vorwurf in Teilen bekräftigte, worauf das Justizministerium aktiv wurde. Nach dessen Darstellung sei die folgende Einstellung des Verfahrens im Einvernehmen erfolgt. Range hatte hingegen behauptet, die Staatssekretärin habe ihm mit der Entlassung gedroht, sollte er die Einstellung verweigern. NIF

Рис. 1. Звіт у німецькій газеті

Vorpostern мається на увазі влада землі Передня Померанія. Назви партій *Afd*, *NPD* означають представників цієї партії. Під словом *der Kreiseverband* маються на увазі представники спілки. *Der Tagesspiegel* означає журналістів згаданого видання. Такий прийом використовується у тексті для стислості висловлювання і загалом мовної економії.

У тексті наявні цитати з плакатів та оголошень: «*Damit Deutschland nicht zerstört wird*», «*Mehr Schutz für Familie und Eigentum*», «*Merkel Mogelt weiter*». Отже, цей звіт наповнений цитатами та представляє проблему з різних перспектив – з боку виборців та представників партій. Речення написані у Прäteritum, Perfekt та Plusquamperfekt. Plusquamperfekt виражає більш ранні події. Це може свідчити про те, що звіти передають більш ранню інформацію або передісторію. Емоційно забарвлена лексика трапляється лише в реченнях, сказаних третіми особами: *Merkel mogelt, ein riesengroßes Dankeschön*. Журналіст надає джерела інформації: *Großplakatmotive, Anzeige, die Afd, die NPD*, що свідчить про достовірність переданих фактів. Модальні слова сумніву у тексті (*vielleicht, der eigentliche Grund dürfte sein*) свідчать про те, що автор вводить у текст лише припущення, а не впевнені судження.

Звіт «*Generalbundesanwalt Range verlor in der Affäre um das Internet-Portal seinen Job*» (Рис. 1) [16] містить значну кількість журналістських кліше, що вказують на джерело інформації: *hatte am Montag berichtet, berichtet das Blatt, nach Berichten von Netzpolitik, Range hatte behauptet, meldete er*. У звіті використано багато дісприкетникових зворотів: *Range, der in der Folge der Affäre seinen Posten verlor; Später meldete er das Ergebnis eines externen Gutachters nach Berlin, der den Vorwurf in Teilen bekräftigte, worauf das Justizministerium um aktiv wurde*. Також ужито Кон'юнктив I: *Nach dessen Darstellung sei die folgende Einstellung des Verfahrens im Einvernehmen erfolgt, die Staatssekretärin habe ihm mit der Entlassung gedroht*, що вказує на те, що автор доповідає чужі висловлювання, а не наводить власні судження, а також цей прийом служить для мовної економії. Речення поширені, складні – складносурядні та складнопідрядні, ускладнені дісприкетниковими зворотами та вставними конструкціями. Вибір таких синтаксичних конструкцій має на меті надати якомога повнішу характеристику події, факту або особистості в межах одного речення. У такий спосіб думка автора є більш розгорнутою, враховує минулі події.

Висновки. Звіт з огляду на композиційно-структурні та лінгвістичні ознаки можна вважати окремим інформаційним жанром. До жанрових ознак звіту належать такі: 1) комплексна передача актуальних важливих подій; 2) наявність різних поглядів, політичних, соціально-культурних та історичних аспектів; 3) фактологічний, змістовний та об'єктивний характер висловлювань; 4) побудова за правилом «перевернутої піраміди», наявність заголовку, вступу та викладу основної інформації; 5) експлікативні та аргументуючі висловлювання; 6) іменний характер мовлення. До лінгвістичних ознак звіту можна віднести: 1) наявність описів і характеристик; 2) вживання пасиву, прямої, непрямої мови, введення цитат; 3) загальноживана лексика; 4) стилістичні прийоми (метонімія, Кон'юнктив I) для мовної економії; 5) поширені двоскладові речення; 6) асертивні під час передачі інформації автором.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні інших інформаційних типів текстів, встановленні їхньої жанрової належності.

Література:

1. Моргун Ю.С. Лінгвостилістичні характеристики замітки як інформаційного жанру у німецькій пресі / Ю.С. Моргун // Мовні і концептуальні картини світу : [зб. наук. пр.]. – К. : КНУ, 2015. – Вип. 51. – Ч. 2. – С. 223–231.
2. Lüger H.H. Pressesprache 2-e Auflage / H.H. Lüger. – Berlin : Walter de Gruyter, 1995. – P. 1693.
3. Fasel C. Textsorten / C. Fasel // Wegweiser Journalismus Band 2. – Konstanz :UVK Verlagsgesellschaft mbH, 2008. – P. 84.
4. Schröder. T. Die Handlungsstruktur von Texten: ein integrativer Beitrag zur Texttheorie / T. Schröder. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 2003. – P. 276.
5. Spiess C. Diskursanalysen: Theorie und Methode linguistischer Diskursanalyse am Beispiel der Bioethikdebatte (Sprache und Wissen (SuW), Band 7). – Berlin – Boston : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2011. – P. 593.
6. Burger H. Mediensprache. Eine Einführung in Sprache und Kommunikationsformen der Massenmedien 3, völlig neu bearbeitete Auflage. – Berlin – New York : Walter de Gruyter, 2005. – 486 p.
7. La Roche von W. Einführung in den praktischen Journalismus / Walter von La Roche. – München – Berlin : Econ, 2008. – P. 327.
8. Wahrig-Burfeind R. Deutsches Wörterbuch / Renate Wahrig-Burfeind. – München : Wissen MediaVerlag, 2006. – P. 1728.
9. Weischenberg S. Journalistik. Theorie und Praxis aktueller Medienkommunikation. Bd. 1–3 / S. Weischenberg. – Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004. – P. 392.
10. Müller H. Journalistisches Arbeiten / Ludwig Hilmer, Undine Schmalfuß // Reihe: Mediengeschätzte Wissensvermittlung, Band 5. – Dresden : Hochschulverlag Mittweida 1, 2011. – P. 433.
11. Pürer H. Einführung in die Publizistikwissenschaft. Systematik – Fragestellungen – Theorieansätze – Forschungstechniken / Heinz Pürer. – München : Ölschläger, 1990. – P. 160.
12. Haller M. Die Reportage. Ein Handbuch für Journalisten / Michael Haller. – Konstanz : UVK Medien, 1997. – P. 332.
13. Bracker N. Journalistisches Schreiben. Teil I: Einleitung – Tatsachenbetonte Darstellungsformen / N. Bracker // Der Fachjournalist. – 2001. – Nr. 1. – P. 18–25. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fachjournalist.de/PDF-Dateien/2012/04/FJ_1_2001-Journalistisches-Schreiben-1-Tatsachenbetonte-Darstellungsformen.pdf.
14. Rieg T. Infoblatt: Meldung/Timo Rieg/ Journalistenbüro [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.praktikanten.journalistenbuero.com/sjf02/Infoblatt_Meldung.pdf.
15. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – Frankfurt am Main : FAZ GmbH, 2016. – Nr. 196/34.
16. Süddeutsche Zeitung. – München : Süddeutscher Verlag, 2016. – Nr. 194.

Моргун Ю. С. Лінгвостилістическіє характєрїстїкї інформационного жанра отчет (der Bericht) в немецкой газете

Аннотация. Стаття посвящена дослідженню звіту як інформаційного жанру в німецькій газеті. Уточнено поняття «отчет», определены его общие структурно-композиционные черты, грамматические, лексические и стилистические особенности.

Ключевые слова: информационный жанр, немецкая газета, отчет, структурно-композиционные черты, лингвостилістическіє характєрїстїкї.

Morgun Y. Linguistic and stylistic characteristics of information genre report (der Bericht) in the German newspaper
Summary. The article deals with report as an information genre in German press. The paper specifies the notion “report”, identifies general structural and compositional; grammatical, lexical and its stylistic peculiarities.

Key words: information genre, German newspaper, report, structural and compositional peculiarities, linguistic and stylistic characteristics.